וארא*

א. שוין געוועדט פיל מאל אז כאטש רש"י איז (לכל לראש) מפרש פשוטו של מקרא, אנטהאלט זיין פירוש אויך „ענינים מופלאים"[1] אין שאר חלקי התורה און אויך „יינה של תורה"[2]; נאר בכדי ארויסצונעמען די ענינים (בשאר חלקי התורה) דארף מען פריער אפלערנען פרש"י ע"ד הפשט.

נאכדעם ווי רש"י איז מפרש דעם פירוש הפשוט פון די פסוקים אין אנפאנג פון דער סדרה — „וארא אל אברהם גו' וגם הקימותי גו'", איז רש"י ממשיך[3]: „ורבותינו דרשוהו[4] (דער תוכן פון די פסוקים) לענין של מעלה שאמר משה למה הרעותה[5] אמר לו הקב"ה חבל על דאבדין ולא משתכחין יש לי להתאונן על מיתת האבות הרבה פעמים נגליתי עליהם בא-ל ש-ד-י ולא אמרו לי מה שמך ואתה אמרת[6] מה שמו מה אומר אליהם, וגם הקימותי וגו' וכשבקש אברהם לקבור את שרה לא מצא קרקע עד שקנה בדמים מרובים וכן ביצחק ערערו עליו על הבארות אשר חפר וכן ביעקב כו' ולא הרהרו אחר מדותי ואתה אמרת למה הרעותה" (און איז מסיים „אין המדרש מתיישב אחר המקרא כו'");

אין ס"פ שמות[7] אויפן פסוק „עתה תראה וגו'" (וואס איז דער ענטפער פון הקב"ה — בכתוב — אויף „למה הרעותה") זאגט רש"י „ההרהת על מדותי לא כאברהם שאמרתי לו[8] כי ביצחק יקרא לך זרע ואח"כ אמרתי לו[9] העלהו לעולה ולא הרהר אחר מדותי כו'"[10].

דארף מען פארשטיין: א) פארוואס איז פרשת וארא אינעם פירוש פון „ורבותינו דרשוהו" הנ"ל ברענגט רש"י (פון רבותינו) א ראי' אז אלע אבות „לא הרהרו אחר מדותי" און אין ס"פ שמות ברענגט ער א ראי' נאר פון אברהם?

ב) אויך בנוגע אברהם גופא איז רש"י בפרשתנו מפרש דעם ענין פון „לא הרהרו אחר מדותי" מיט אן אנדער מאורע (כשבקש אברהם לקבור את שרה כו') — ווי אין ס"פ שמות („שאמרתי לו כי ביצחק יקרא לך זרע")[11].

ג) ועיקר: בס"פ שמות ברייגט רש"י דעם פי' לא הרהר סתם ד.ה. אלס זיין פירוש — פשוטו של מקרא, משא"כ בפרשתנו — מיט דער התחלה

•) וכ"ד טבת — ראה סיום השיחה (ס"ב).

1) של"ה במס' שבועות שלו (קפא, א).

2) היום יום ע' כד.

3) ו, ט.

4) ראה סנהדרין קיא, א. שמו"ר פ"ו, ד. תנחומא פרשתנו בתחלתו.

5) שמות ה, כב.

6) שמות ג, יג.

7) ו, א.

8) וירא כא, יב.

9) שם כב, ב.

10) ראה פרש"י וירא כב, יב: „אפרש לפניך את שיחתי כו'".

11) בפשטות החילוק: להפי' ד„רבותינו דרשוהו" שמפרש הכתוב „וגם הקימותי גו'" שהמדובר בנוגע לירושת הארץ, מביא שהאבות לא הרהרו בזה, משא"כ בס"פ שמות. אבל עדיין חסר ביאור מדוע משנה בפ' שמות. ובפרט שדוגמא זו מאברהם לא הובאה במרז"ל.

„ורבותינו דרשוהו" — אַ דרש, ויתרה מזה, אַזאַ דרש וועלכער איז זיך ניט „מתיישב אחר המקרא" — היפך הכלל ברש"י אַז ווען ער ברייגט אַן אגדה איז עס „המיישבת דברי המקרא"*[11].

ב. וי"ל אַז דער לעצטער דיוק פֿאַרענטפערט כהנ"ל: אין ס"פ שמות איז רש"י מפרש פשוטו של מקרא על אתר[12], ובפשוטו איז דער פסוק „ויאמר ה' אל משה עתה תראה גו'" אַן ענטפער (כנ"ל) אויף טענת משה אין די פסוקים לפנ"ז „למה הרעותה לעם הזה גו' ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה":

ניט נאָר האָט די שליחות פון אוי־ בערשטן ניט ג'פועל'ט די הצלה פון די אידן („הצל לא הצלת את עמך"), נאָר אדרבה „הרע לעם הזה", און דערפֿאַר „עתה תראה, העשוי לפרעה תראה ולא העשוי למלכי שבעה אומות", וויבאַלד אַז ער האָט מהרהר געווען „אחר מדותי",

ניט ווי די הנהגה (דאַרף זיין און) איז געווען בנידון דומה ביי אברהם, וואָס „לא הרהר אחר מדותי", הגם אַז פריער „אמרתי לו כי ביצחק יקרא לך זרע ואח"כ אמרתי לו העלהו לעולה", וואָס די הבטחה האָט גורם געווען (ווי אין אונזער פאַל) אַ צער נוסף[13] — (ע"ד ווי „מאז באתי לדבר בשמך הרע גו'")[14],

ווי מ'זעט במוחש, אַז דער צער פון ניט האָבן קיין קינדער איז ניט בדומה צו די יסורים וואָס מען האָט ווען דער אויבערשטער האָט שוין געבענטשט מיט אַ בן יחיד ולעת זקנתו און ער ווערט דערנאָך צוגעגומען, ובפרט נאָך אַז דער טאָטע אַליין דאַרף עס טאָן[15].

ועפ"ז איז אויך מובן, אַז עס האָט ניט קיין אַרט אַז רש"י זאָל ברענגען די ראי' אַז אברהם „לא הרהר אחר מדותי" פון דעם וואָס „כשבקש לקבור את שרה לא מצא קרקע (וכן ביצחק ערערו עליו כו' וכן ביעקב ויקן את חלקת השדה כו')[16]", וואָרום דאַרטן איז ניט געווען אין אופן אַז די הבטחה גופא („לתת להם את ארץ") האָט גורם געווען ער זאָל קויפן די קרקע בדמים מרובים:

דער הרהור האָט נאָר געקענט זיין, אַז האָבענדיק די הבטחה אויף נתינת הארץ, האָט עס אברהם'ן ניט געדאַרפט קאָסטן קיין (סאָך) געלט[17] (ועד"ז ביי יצחק ויעקב) — און במילא איז אַזאַ הרהור ניט קיין דוגמא מכוונת צו דעם וואָס משה האָט מהרהר געווען, אַז דעם אויבערשטנ'ס שליחות גופא האָט „גורם" געווען דעם מצב פון „הרע לעם הזה".

אָבער לויט דעם וואָס „רבותינו דרשוהו" אַז דער גאַנצער תוכן הכתובים

---

*11) בראשית ג, ח. ועוד.

12) ולא כתב רש"י ע"ז „ורבותינו דרשוהו" וכיו"ב, אף שהמשך הפירוש „לפיכך עתה תראה העשוי לפרעה כו'" אי' בגמרא ותנחומא שם בהמשך להדרש חבל על דאבדין כו' שהאבות לא הרהרו — שהביא בפ' וארא. משא"כ בשמו"ר ס"פ שמות הוא ענין בפ"ע.

13) משא"כ בנוגע לרעב בארץ (לך יב, יוד ובפרש"י שם).

14) ולכן דוקא אחר נסיון העקדה אמר הקב"ה (וירא כב, יב) „עתה ידעתי — מעתה יש לי מה להשיב לשטן ולאומות התמהים מה היא חבתי אצלך כו' עכשיו שרואים" (פרש"י שם) — אף שגם לפנ"ז עמד בנסיון דמס"נ באור כשדים (פרש"י נח יא, כח).

15) אף „כי ביצחק יקרא לך זרע" נאמר לאחר לידת יצחק — הרי זה שייך להצער והיסורים המובא בפנים, כי הצער ויסורים כשאין בנים הוא גם מהעדר המשך משפחתו, ולאחר שמבטיח לו שמיצחק יראה זרע „ואח"כ אמר לו העלהו לעולה" הרי זה ביטול התכלית דהולדת בן.

16) וישלח לג, יט.

17) ראה פרש"י ח"ש כג, ט.

(אויך „וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב״ [18]) קומט בהמשך „לענין של מעלה״ און איז א טייל פון דעם אויבערשטנ׳ס מענה [19] בנוגע די שאלות און דיבורים והרהורים פון משה בכלל [20] (ניט מצד א צער נוסף דוקא), וואס האבן זיך אנגעהייבן פון „ואתה אמרת מה שמו מה אומר אליהם״ [21] — איז מובן פאר־

18) בסנהדרין קאי על הכתוב „ומאז באתי אל פרעה גו״ ולא הובא מפורש הכתוב „וארא אל אברהם גו״. אבל בשמו״ר (פ״ו, ד) קאי על הכתוב „וארא אל אברהם גו״. ובתנחומא מסיים „לכך כתב וארא כו״.

19) משא״כ לפרש״י בפשוטו של מקרא בתחלת הפרשה, רק (תחלת) הכתוב „וידבר אלקים אל משה, דבר אתו משפט על שהקשה לדבר ולומר למה הרעותה לעם הזה״, משא״כ ההמשך „וארא אל אברהם וגו״ אינו המשך הטענה למשה ע״ז ש„הקשה לדבר ולומר למה הרעותה כו״ (ובפשטות פשש״מ דס״פ שמות „עתה תראה״ הוא באותה השיטה בפשש״מ בריש פרשתנו). ולכן אינו נוגע כאן שכל האבות אברהם יצחק ויעקב לא הרהרו (כנ״ל בפנים). משא״כ לפי „רבותינו דרשוהו״ (ראה רא״ם ריש פרשתנו ד״ה על שהקשה. גו״א. דברי דוד (להט״ז) ו, ט. ובכמה מפרשים).

20) ברא״ם כאן (ו, ט) מפרש „ולא אל למה זה שלחתני הסמוך לו כפי מה שפירש לפי פשוטו של מקרא״. וצ״ע דהרי בגמרא ותנחומא בתחלת הענין מובא (גם) הכתוב שלאחז״ל „ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך״ (ובשמו״ר מסיים „ולבסוף אמרת ומאז באתי אל פרעה״. ועד״ז בתנחומא), ובסופו (בגמרא) מביא סיום הכתוב „(ועכשיו אתה אומר לי) והצל לא הצלת את עמך״ הכתוב שלאחר „למה זה שלחתני״. וברש״י שמביא „למה הרעותה״ — כי מביא התחלת הענין. ראה חדא״ג סנהדרין שם.

21) ועפ״ז י״ל לכאורה שזהו הטעם שהביא רש״י בכלל „ורבותינו דרשוהו לענין של מעלה״ אף שממשיך „ואין המדרש מתיישב אחר המקרא״, והרי רש״י כותב כמ״פ „ואני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא ולאגדה המיישבת דברי המקרא כו״ (ראה לעיל הערה 11) — כי לפי״ז א׳ קשה למה לא הוכיחו הקב״ה ע״ז שהקשה מה שמו מה אומר אליהם, ולכן מביא רש״י שלפי „רבותינו״ הוכיחו הקב״ה ע״ז אלא שהוכיחו לאחר שאמר משה „למה הרעותה״.

וי״ל דלפי פשוטו השאלה „מה שמו״ אינה שאלה וקושיא — הרהר, אלא שאלה, כמפורש בכתוב „ואמרו לי מה שמו מה אומר אליהם״ (וכן מצינו גם במדרש שמו״ר פ״ג ה. פ״ד א), משא״כ לפי „רבותינו דרשוהו״ בא בעקמומית (כדעת הויק״ר פי״א, ה). וכ״כ ביפ״ת לשמו״ר כאן (פ״ו, ד). ולהעיר שגם לפי׳ „רבותינו״ הנה בשמו״ר „ועתה תחלת שליחותי אמרת לי מה שמ״ (שאינו לשון הכתוב ומשמיט התחלת הכתוב „ואמרו לי״ וסיומו „מה אומר אליהם״). ועד״ז בסנהדרין ותנחומא שם (ושם „מה שמך״). משא״כ בפרש״י „מה שמו מה אומר אליהם״. וראה חדא״ג שם.

22) אף שמפרש״י משמע שמחלקו לב׳ פסוקים „הרבה פעמים נגליתי .. ולא אמרו לי מה שמך ואתה אמרת״ הוא פי׳ הכתוב „וארא גו״, „וכשבקש אברהם כו׳ ולא הרהרו אחר מדותי ואתה אמרת למה הרעותה״ הוא פי׳ הכתוב „וגם הקימותי וגו״,

הרי מזה שמתחיל „שאמר משה למה הרעותה אמר לו הקב״ה חבל על דאבדין כו׳ יש לי להתאונן כו״ (וכן בסיומו), משמע דלא הרהרו שייך גם להשאלה דמה שמו. ובסנהדרין (ועד״ז בתנחומא ושמו״ר) שם מסיים בסופו „ולא הרהר (כ״א מהאבות) אחר מדותי ולא אמרו לי מה שמך ואתה אמרת לי מה שמך כו׳ ועכשיו כו׳ והצל לא הצלת גו״. וראה פרש״י שם ד״ה בתחלה.

וואס רש״י ברייענגט דרשת רז״ל און פון אלע דריי אבות אז זיי אלע „לא הרהרו (בכלל [22]) אחר מדותי״.

ג. עוד י״ל: דאס וואס משה רבינו האט געזאגט „למה הרעותה לעם הזה גו״ איז דאך ניט א ענין פרטי, וואס איז בנוגע צו אים אליין, נאר בשייכות „לעם הזה״, צו כלל ישראל — ובמילא קען רש״י (אין דרך הפשט) ניט ברענגען א דוגמא פון אברהם וואס האט ניט מהרהר געווען בנוגע דער מערת המכפלה און עד״ז פון יצחק ביי די בארות און פון יעקב „ויקן את חלקת השדה״, וואס דאס אלעס זיינען ענינים וואס זיינען געווען נוגע זיי אליין אלס א פרט, און דעריבער קען מען מחלק זיין אז דערפאר האבן זיי נישט

מהרהר געווען ווייל זיי האָבן געטראַכט אַז ביי זיי איז די הבטחה ניט מקויים געווארן, דערפאַר וואָס „גרם החטא" (ווי רש"י האָט שוין פריער מפרש געווען ביי יעקב'ן [23]).

משא"כ טענת משה וואָס איז געווען בנוגע רעת כלל ישראל, קען דאָך ניט זיין אַז חטא משה זאָל גורם זיין „הרעותה לעם הזה" [24].

און דעריבער ברענגט רש"י (ע"פ פשוטו) אין ס"פ שמות „לא כאברהם שאמרתי לו כי ביצחק יקרא לך זרע ואח"כ אמרתי לו העלהו לעולה", ווייל אויך דאָ איז עס געווען נוגע (ניט בלויז צו אברהם'ן אַליין, נאָר) להמשך כל הדורות אחריו, ובמילא איז אויך דאָ ניט שייך דער חשש שמא גרם החטא — ואעפ"כ איז „לא הרהר אחר מדותי", משא"כ ביי יצחק ויעקב וואָס ביי זיי געפינט מען ניט אַזאַ פאַסירונג והנהגה.

דאָס אַלץ איז מצד פשוטו של מקרא, אָבער לויט „רבותינו דרשוהו" ע"פ מדרש (אגדה) שבתורה וועלכע איז פאַרבונדן מיט נשמתא דאורייתא [25] (ד„רוב סודות התורה גנוזין בה" [26]) — איז דאָך „האבות הן הן המרכבה" [27] אַז אויך למטה אין עוה"ז זיינען זיי אין דער דרגא פון מרכבה, ווי למעלה [28] —

איז לפי"ז ביי זיי בכלל ניט שייך צו זאָגן דעם ענין פון „נתלכלכתי בחטא" [29], און דעריבער קען מען בריינגען אַז „לא הרהרו אחר מדותי" אויך פון ענינים וואָס, לכאורה, זיינען זיי פרטיים, וועלכע זיינען שייך צו זיי אַלס אַ פרט — מערת המכפלה ביי אברהם, ביי יצחק ענין הבארות, ביי יעקב „ויקן את חלקת השדה" — וויבאַלד אַז זיי זיינען געווען „מרכבה רק לרצון העליון כל ימיהם" [30].

ד. פון „יינה של תורה" אין דעם פרש"י: "ל אַז דאָס איז מרומז אין דער שייכות צווישן די ביידע הסברות בפרש"י הנ"ל:

שוין געריידט אמאל בארוכה [31] בנוגע די „מעשה אבות" פון אברהם יצחק ויעקב, אַז אין דעם זיינען פאַראַן צוויי אופנים: א) ווי „מעשה אבות" האָט זיך געטאָן ביי די אבות מצד גופם — און אין דעם איז שייך אַז אברהם זאָל דאָגהן „שמא קבלתי שכר על צדקותי", ער זאָל בעטן אַן „אות על ירושת הארץ" [32] ועד"ז בא יעקב [33]

[ווי מיר געפינען עס אינעם סיפור פון מעזריטשער מגיד [34] — אַז ער האָט געזען ווי משה רבינו לערנט מיט

---

23) וישלח לב, יא.

24) אף ש"ל דחטא ישראל גרם (ראה דברי דוד (ס"פ שמות. פרשתנו ו, ב ואילך) דמפרש שבזה הי' שאלת משה (למה זה שלחתני) ותשובת הקב"ה בכל המשך הפרשה).

הרי מדגיש רש"י (שמות ב, יד) שזהו רק מדרש, ובפרט שנאמר לו „לך שוב מצרים כי מתו כל האנשים גו" — עליהם מדובר בשמות (ב, יד) — דפששט הוא, שכיון שהם מתו — אין מקום וחשש כלל ללה"ר וכו'.

25) זח"ג קנב, א.

26) אגה"ק סכ"ג. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב ס"ג. ובאגה"ק שם: פנימיות התורה שהיא אגדה.

27) ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו. ובפרש"י (לך יז, כב) „ולמדנו (מאברהם) שהצדיקים מרכבתו של מקום".

28) שכל אבריהם כולם היו קדושים ומובדלים מעניני עוה"ז כו' כל ימיהם (תניא פכ"ג).

29) להעיר מאגה"ק שם: „אגדה שבתורה .. ומכפרת עונותיו של אדם".

30) תניא שם.

31) לקו"ש ח"ה ע' 298 ואילך.

32) לך (טו, א. שם טו, ו) בפרש"י.

33) וישלח (לב, ט) בפרש"י.

34) התמים (ח"ב ע' עא) פג, ב. קובץ מכתבים לתהלים ע' 197. אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ג ע' תנד. ה. ולהעיר שסיפור זה סיפר כ"ק אדה"ז לכ"ק אדמו"ר הצ"צ „בשבוע שקודם הסתלקותו" — ראה בסוף השיחה.

תינוקות של בית רבן דעם פסוק[35] „ויפול אברהם על פניו ויצחק ויאמר בלבו הלבן מאה שנה יולד ואם שרה הבת תשעים שנה תלד" און איז זיי מסביר, אז „אין מקרא יוצא מידי פשוטו"[36]

ב) מעשה אבות ווי דאס האט זיך אויפגעטאן מצד נשמתם, וואס אין דעם איז כלל ניט שייך קיין „הרהרו אחרי מדותי" וכו'.

און מ'האט מבאר געווען, אז די פירושים אין פרש"י ע"ד הפשט (גוף התורה) ריידן וועגן „מעשה אבות" ווי זיי זיינען מצד הגוף; און די פירושים ע"ד המדרש — אגדה שבתורה — ווי די „מעשה אבות" זיינען מצד הנשמה[37].

ועד"ז בעניננו: אין פרש"י ס"פ שמות, וואס איז ע"ד הפשט, רעדט זיך וועגן „מעשה אבות" ווי זיי זיינען מצד הגוף: דעריבער קען מען ניט ברענגען א ראי' צו משה'ס שאלה בנוגע „לעם הזה" — פון דעם וואס לא הרהרו בנוגע ענינים הפרטים, ווייאזלד עס קען זיין אז אברהם טראכט שמא קבלתי שכר כו', ועד"ז בא יעקב.

משא"כ לויט „רבותינו דרשוהו" — אגדה שבתורה (וואס רוב סודות התורה גנוזין בה) — איז דער ענין פון „מעשה אבות" מצד הנשמה, איז א ראי' אויך פון דעם וואס די אבות לא הרהרו בנוגע זייערע ענינים פרטיים.

עד"ז קען מען מסביר זיין אויך בשייכות צו משה רבינו: דאס וואס משה האט געטענה'ט (אין ס"פ שמות) „למה הרעותה לעם הזה גו' ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה גו'" לויט פשוטו של מקרא, איז דאס געווען מצד אופן הא', איז שייך צו זאגן אז דאס איז אן ענין פון „הרהרת על מדותי" (און „קובל אני על ששלחתני"[38]), א טענה כלפי דעם אויבערשטן כביכול, אז זיין שליחות האט גורם געווען דעם מצב פון „הרע" פאר אידן [און דעריבער איז דער עונש — „לפיכך עתה תראה, העשוי לפרעה תראה ולא כו'"].

משא"כ ע"פ „רבותינו דרשוהו" רעדט זיך ווי דער ענין איז מצד אופן הב', קען מען ניט זאגן אז די טענה צו משה איז געווען אויף „הרהר על מדותי" כפשוטו (און אז ער האט באקומען אן עונש דער־פאר[29]), נאר די טענה איז באשטאנען דערין וואס „הרבה פעמים נגליתי עליהם בא־ל ש־ד־י ולא אמרו לי מה שמך ואתה אמרת מה שמו", היינו וואס ער האט געוואלט וויסן שמך הגדול והקדוש כו' סוד שם „המפורש"[39] — צו־קומען צו א העכערע ידיעת אלקות*[39] — שם הוי', מדת אמתית שלי, שם העצם[40]. און אפילו דאס וואס ער האט געזאגט „למה הרעותה לעם הזה" איז ניט קיין ענין פון „הרהרת על מדותי" כפשו־טו, נאר אויך אין דעם האט ער גע־וואלט און געבעטן צו פארשטיין אויך בשכלו[41] אלע פרטים און דרכים פון

35) לך יז, יז. ופ"ה ההמ"מ הוא ע"פ תיב"ע שם (דגם אברהם „תמה" — וכ"ה בהראב"ע, שהוא ע"ד הפשט — משא"כ פרש"י הוא (כהדגשתו) ע"פ ת"א דאברהם „חדי").

36) שבת סג, א.

37) ראה לקו"ש שם כמה דוגמאות בזה.

38) פרש"י שמות ה, כב.

39) פדר"א ספ"מ. וראה דרז"ל עה"כ (שמות ג, יד הובאו בתו"ש שם), (שינוי הנוסחאות ונ"כ ה)רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ו ה"ב. שו"ע יו"ד סרע"ו, ס"ט. פרדס ש' השמות. ועוד.

*39) וכמו שביקש „הודיעני נא את דרכיך" „הראני נא את כבודך" (תשא לג, יג. שם יח).

40) כהמשך הכתובים בפרשתנו.

41) ראה בחיי ס"פ שמות. פנ"י ר"פ וארא. ועוד.

אויבערשטנ׳ס שליחות (און עפ״ז איז מדוייק וואס רש״י זאגט ניט ביי „רבותינו דרשוהו״ דעם לשון „הרהרת על מדותי״ בנוגע למשה[42], ווי ער זאגט אין זיין פירוש [ס״פ שמות] ע״ד הפשט).

ה. מ׳קען נאך אלץ פרעגן: ווי איז שייך זאגן „הרהרת על מדותי״ כפשוטו, אפילו מצד אופן הא׳, וויבאלד אז דאס רעדט זיך ווען משה, וואס גלייך ביים געבאָרן ווערן ווערט אויף אים געזאגט „ותרא אותו כי טוב הוא״[43] — „נתמלא הבית כולו אורה״[44]; ובפרט אז מ׳זאל נאך דערביי מדגיש זיין אז די אבות האבן ניט מהרהר געווען און משה, וואס ער איז געווען „נבחר מכל מין האדם״[45] (אויך פון די אבות*[45]), האט יע מהרהר געווען?

אויך דאָרף מען פארשטיין: וויבאלד אז אפילו „בגנות בהמה טמאה לא דיבר הכתוב״[46], איז דאך פשיטא בנוגע א אידן ועאכו״כ בנוגע משה רבינו, היינט פארוואס דערציילט תורה אז משה „הרהר על מדותי״? [וואס פאר א הוראה איז דא אין דעם פאר אן אידן בעבודתו לקונו? לכאורה איז שווער צו

42) וכן בסנהדרין ושמו״ר ותנחומא שם. אבל ראה פרש״י ד״ה ועל דבר וד״ה בתחילה סנהדרין שם.

43) שמות ב, ב (וראה אוה״ת שם). ראה סה״מ תש״י ע׳ 182. וש״נ.

44) פרש״י שם. מסוטה יב, א. וזה הי׳ גם מצד הגוף כמו לדעת „אחרים״ — ש„נולד כשהוא מהולי׳, וכמבואר בכ״מ.

45) פיה״מ להרמב״ם סנהדרין פ׳ חלק ביסוד הז׳. ולהעיר גם משו״ע יו״ד סו״ס רמ״ב. וראה לקו״ש ח״ו ע׳ 254.

*45) וכמרז״ל „כל השביעין חביבין .. באבות שביעי חביב אברהם .. משה״ — ויק״ר פכ״ט, יא. וראה ד״ה החודש ה׳ש״ת פ״ט.

46) ב״ב קכג, א.

זאגן אז דערפון דארף א איד אפלערנען אויף וויפל מען מוז זיין אויסגעהיט פון מהרהר זיין אחר מדותיו של הקב״ה, און אז מ׳דארף זיך פירן לויט די הנהגה פון די אבות וואס „לא הרהרו״ — וואָרום וויבאלד אז משה רבינו איז צו דעם ניט צוגעקומען, איז ווי מאנט מען עס ביי יעדן אידן ובכל זמן][47].

ו. וועט מען דאס פארשטיין ע״י הביאור וואס רש״י שטעלט זיך אויפן וואָרט „וארא״ און איז מפרש: „אל האבות״, איז ידוע די קושיא (ווי מפרשי רש״י פרעגן): דער פסוק אליין טייטשט דאס אויס גלייך „(וארא) אל אברהם אל יצחק ואל יעקב״, איז וואס גיט דא רש״י צו?

איז די הסברה אין דעם[48]: רש״י איז דערמיט אויסן צו מסביר זיין, אז דער ענין ועילוי פון „וארא אל אברהם גו״ — ראי׳ אין אלקות — בודאות און מוחשית (ווי די וודאות שע״י ראי׳ גשמית[49]), וואס דערפאר איז ביי זיי ניט געווען שייך „הרהר אחר מדותי״ — האבן זיי געהאט אלס אבות פון די בנ״י; ד. ה. אז „וארא״ איז געגעבן געווארן צו זיי אין אופן אז דאס זאל אראפקומען בירושה (פון די אבות) צו די בנים נאך זיי, וואָרום „האב זוכה לבן בנוי וכו׳ בחכמה״[50].

און ווי ס׳איז מבואר אין תו״א (פון דער פרשה) אינעם ענין אז „אין קורין

47) ראה לקו״ש ח״ג ע׳ 855 ואילך.

48) ראה רא״ם ועוד. לקו״ש שם ע׳ 860.

49) שאינו דומה שמיעה לראי׳, שלכן „אין עד נעשה דיין כו׳ כיון דחזיוהו כו׳ לא מצו חזו ליה זכותא״ (ר״ה כה, ס״ע ואילך), שאינו שייך בזה שום „הרהר״, משא״כ כששומעים מעדים. וראה לקו״ש ח״ו ע׳ 121 ואילך. וש״נ.

50) עדיות פ״ב מ״ט.

אבות אלא לשלשה״ [51], אז „בחי׳ האבות היא ירושה לבניהם אחריהם בכל דור .. בחי׳ האבות צ״ל בכל אדם״.

און דאס איז דער טעם אויף דער טענה וואס דער אויבערשטער האט געהאט צו משה רבינו: „חבל על דאבדין ולא משתכחין״. וויבאלד אז „וארא אל אברהם גו׳״ איז געווען אלס צו „אבות״, איז ניטא קיין ארט פארענטפערן אז אברהם גו׳ זיינען אנדערש — וויבאלד אז דא רעדט זיך אלס „אבות״ איז „בכל אדם״ אלס „בן״, דארף זיין און זיך אנהערן די בחי׳ „וארא״, האבענדיק דאס בירושה.

ז. לכאורה קען מען נאך אלץ מחלק זיין און זאגן: הגם אז דער אב גיט איבער זיינע ענינים בירושה צום בן, פונדעסטוועגן איז מובן, אז נאכדעם ווי די ענינים קומען אראפ צום יורש קומען זיי ניט צו דער מעלה וואס זיי האבן געהאט זייענדיק ביים אב [52].

און וויבאלד אזוי, קען מען דאך פארענטפערן, אז די דרגת „וארא״ וואס דער בן האט בירושה קומט ניט צו דער (העכערער) דרגא פון „וארא״ ווי זי איז געווען ביי די אבות.

איז דער ביאור אין דעם אויך מרומז אין פרש״י: „וארא — אל האבות״ — דער גאנצער גילוי פון וארא איז געווען צו די „אבות״ — דהיינו, אז דער גילוי איז ניט מצד (און לויט) זייער מדרגה מיוחדת אין עבודת ה׳ (אברהם אוהבי — אין קו האהבה (פחד) יצחק — בקו הגבורה וכו׳), נאר אינגאנצן פארבונדן מיט׳ן ענין וואס זיי זיינען אבות (צו בנים — וואס הבן יורש הכל). ובמילא איז מובן אז אין דעם „וארא״ איז ניטא קיין חילוק צווישן אבות און בנים:

דער יתרון און מעלה וואס איז דא אין דעם אב לגבי דעם בן איז שייך אין ענינים וואס דער אב האט זיי געהאט מצד מעלת ועבודת עצמו; אלס עובד ה׳ וכו׳; וואס הגם אז אויך אזעלכע ענינים קומען אראפ בירושה צו קינדער כנ״ל במשנה האב מוריש כו׳, קענען זיי אבער זיין ביים יורש ניט אויף דער זעלבער הויכער דרגא ווי ביים מוריש.

משא״כ בנדו״ד, וואס דער עילוי פון „וארא״ (הקב״ה מצד עצמו) איז צו אבות — וואס דעם תואר און מציאות מאכט אויף דער בן — איז מובן, אז דער עילוי כמו שהוא ביים אב, קומט בירושה צו די קינדער.

און ע״פ כהנ״ל איז נאכמער ניט פארשטאנדיק: וויבאלד אז יעדער איד און כל שכן משה רבינו האט דעם ענין פון וארא בירושה מהאבות, היינט ווי קומט עס וואס דאס האט ניט אפגעהאלטן משה רבינו פון „הרהר אחר מדותי״ ?

ח. וי״ל דער ביאור בזה: רז״ל זאגן [53]: לא נגאלו ישראל ממצרים אלא בשכר האמונה *[53], ד. ה. אז ביי זיי איז נתגלה געווארן די נקודת היהדות, דער פארבונד פון אידן מיט׳ן אויבערשטן,

---

51) ברכות טז, ב.

52) וכלשון רז״ל יורש כרעא דאבוה הוא (עירובין ע, ב). ובל׳ הרגיל בכ״מ — „ברא כרעא דאבוה״ (יונת אלם רפ״ב. וראה תוד״ה מקמי — יבמות ג, א. רש״י כתובות צב, א ד״ה כבעל). ובלקו״ת ברכה (צו, ב) ד„היינו נה״י דאו״א״. וצריך לימוד מיוחד שהיורש עומד במקום המוריש — ראה ב״ב קנט, א. צפע״נ מילואים יג, א. מהד״ת יט, א. שו״ת צפע״נ (נ. י.) ח״א סקי״ח. וראה לקו״ש ח״ח ע׳ 348. ולהעיר מההקדמה לשערי אורה.

53) מכילתא בשלח יד, לא.

*53) ובילקוט (שם רמז רמ): שלא נגאלו אבותינו ממצרים אלא בזכות אמונה.

וואָס דאָס דריקט זיך אויס אין דער אמונה פון אידן אין דעם אויבערשטן — דאָס האָט זיי געמאַכט ראוי אַז זיי זאָלן אויסגעלייזט ווערן פון מצרים.

כאָטש אַז אויך פריער, זייענדיק נאָך אין קושי הגלות פון מצרים, זיינען אידן געווען „מאמינים" [54] איז דאָס אַבער פאַרבונדן מיט דעם וואָס זיי זיינען [55] „בני מאמינים" [54] — זיי האָבן עס געהאַט בירושה אין וועלכן מצב די בנים זאָלן ניט זיין בגילוי; אַבער מצד ענינם ועבודתם פון די אידן, מצד תכונת הבנים עצמם, איז ביי זיי נאָך ניט געווען דער „ורעה אמונה", שלימות הגילוי פון אמונה.

און בכדי אַז די אידן זאָלן אויסגעלייזט ווערן פון מצרים מצד זייער אייגענעם זכות [56], דאָס זאָל זיין זייער שכר, האָט די ירושה'דיקע אמונה און התקשרות פון אידן מיט'ן אויבערשטן געדאַרפט ביי זיי ווערן זייערס אַן אייגענער ענין [57].

ט. און דאָס האָט זיך אויפגעטאָן דורך משה רבינו. וואָרום אין דעם באַשטייט דער חילוק צווישן דער המשכה שע"י האבות און ע"י משה: מצד בחי' האבות, כנ"ל, איז די נקודת היהדות והאמונה ביי יעדן אידן אין אַן אופן של ירושה, ער האָט עס בטבע ומצד ההולדה, זייענדיק אַ בן אברהם יצחק ויעקב [58].

אַבער משה רבינו ע"ה, וואָס נוסף אויף דעם וואָס ער איז פון די „שבעה רועים הממשיכים חיות ואלקות לכללות נשמות ישראל", איז ער „כללות כולם ונקרא רעיא מהימנא" [59] — ער איז זן ומפרנס ומשפיע אַז די אמונה וואָס איז דאָ ביי אידן זאָל זיין „ורעה אמונה", ב„בחי' פנימיות" — „שתהא אמונה שלימה וחזקה ונגעה עד פנימיות הנפש" [60], וואָס דעמאָלט ווען די אמונה דורכנעמען זיין גאַנצן מהות אין כל ענינין ביז אין מעשה בפועל.

יו"ד. ע"פ הנ"ל ווען מען פאַרשטיין דעם תוכן הענין פון שאלת משה רבינו „למה הרעותה גו'" (וואָס די תורה דערציילט וועגן דעם, הגם אַז „אברהם כו' לא הרהר") און תשובת הקב"ה „וארא אל האבות":

וויבאַלד אַז עס האָט שוין געהאַלטן נאָענט צו דער גאולה און משה איז געגאַנגען בשליחות הקב"ה אויסצולייזן די אידן, האָט געדאַרפט דער פאַרבונד פון אידן מיט'ן אויבערשטן שע"י אמונה זיין ביי זיי ניט בלויז מצד האבות, „מאמינים" מצד „בני מאמינים", נאָר אויך אַז די אמונה זאָל זיי דורכנעמען מצד ענינם ותוכנם.

און דאָס האָט זיך אויפגעטאָן דורך שאלת והרהור משה *[60] „למה הרעותה

---

54) שמות ד, לא. שבת צז, א. וראה פרש"י עה"ת שמות ד, ב.

55) ראה אוה"ת שבהערה 60.

56) להעיר שגם במכילתא הובא הכתוב „ויאמן העם" שנאמר בהיותם במצרים. וי"ל שלכן ממשיך שם ומביא עוד כתוב „וכה"א אמונים נוצר ה'" (תהלים לא, כד) — ראה ברכות ומכות בסופן (ועוד) — מאי ואומר.

57) להעיר מלקו"ש חי"א שיחה א' לפ' שמות.

58) ראה תניא פי"ח־יט. ועוד.

59) תניא פמ"ב.

60) תו"א בהוספות ד"ה כי תשא. וראה אוה"ת הגהות לתו"א הנ"ל (תשא ע' א'תתעט ואילך). שם ע' א'תתלה ואילך. וראה לקו"ת ואתחנן ד"ה וידעת הא' וביאוריו. ועוד.

*60) להעיר ממרז"ל (שמו"ר פמ"ג, ו): אמר (משה) רבה"ע עשו לך סיוע כו' אמר הקב"ה אף

גו׳ ומאז באתי אל פרעה גו׳ הרע גו׳״, וואָס אויף דעם איז געקומען דברי הקב״ה „וארא גו׳״, דהיינו, אַז בחי׳ „וארא״ — דער תכלית התאמתות (בדרך ראי׳) און די התקשרות פון אידן מיט אלקות שע״י האמונה — איז געווארן אויך מצד דער מציאות פון אידן, וואָס מצ״ע איז דאָ שייך דער ענין פון „הרהר אחר מדותי״, האָט זיך אין איר אויפגע־טאָן דער עילוי פון „וארא״, די שלימות האמונה בה׳, ובמילא אויך די שלילה גמורה פון „הרהר אחר מדותי״

און דעריבער זאָגט רש״י בס״פ שמות „הרהרת על מדותי״ — „לא כאברהם״ וואָס „לא הרהר אחר מדותי״: דערמיט איז ער מדגיש אַז די בחי׳ פון „לא הרהר״ וואָס איז דאָ ביי משה און ביי אַלע אידן מצד אברהם (האבות), איז ניט מספיק (וויבאַלד אַז (מצ״ע) בגלוי „הרהרת וכו׳״), וואָרום דאָס איז אַן ענין וואָס קומט בירושה, אַבער מצד טבעו ומציאותו פונעם בן גופא קען זיין אַז ער איז מהרהר, און דער אויפטו פון משה איז געווען, אַז אויך אָט דער „הרהרת״ זאָל קיין אָרט ניט האָבן — דורך דיבור הקב״ה — גילוי פון „וארא״, כנ״ל [61].

יא. לויט דעם איז נאָכמער מדוייק דער איינטיילן פון די פירושים אין רש״י — ע״ד הפשט (בס״פ שמות) און ע״פ „רבותינו דרשוהו״ (בפרשתנו): דאָס וואָס ס׳איז מבואר לעיל, אַז די פירושים ע״ד הפשט בפרש״י זיינען ווי די ענינים זיינען מצד הגוף, איז ניט דער פשט אַז מצד גופו של משה איז שייך אַן ענין פון „הרהרת על מדותי״ כפשוטו ח״ו, וואָרום וויבאַלד אַז „טוב הוא״, כנ״ל, גיט עס ניט קיין אָרט אויף „הרהרת על מדותי״; נאָר דער פירוש בזה איז, אַז דער ענין ווערט געטאָן אין אַן אופן וואָס ער קען (אין פשטות וחיצוניות) אויסגיטייטשט ווערן ווי „הרהר״ (חטא) כפשוטו [62].

און דעריבער, ע״ד הפשט, גוף התורה, וואָס איז שייך צו יעדן אידן באיזה מצב שהוא, ווערט דאָס אויסגע־טייטשט אַלס „הרהרת על מדותי״ כפשוטו — היות אַז מ׳דאַרף אויפטאָן דעם גילוי פון „וארא״ (ענין האמונה) בא אַלע אידן, אויך ביי די וואָס ביי זיי איז דער גוף (לעת עתה נאָך) מסתיר אויף דער נשמה, אַזוי אַז ס׳איז ניט מאיר בגלוי די אמונה מצד הנשמה, און דער גוף מצ״ע איז שייך צו פרעגן „למה הרעותה גו׳״, און ל„הרהר אחר מדותי״ כפשוטו —

און אויך ביי זיי ווערט אויפגעטאָן ע״י משה [63], וואָס ער איז כולל כל ישראל [64], דער גילוי פון „וארא״, די גילוי התאמתות והתקשרות שע״י אמונה, שלילה פון דעם הרהור והיפך ההרהור.

משא״כ ע״פ „רבותינו דרשוהו״, „נשמתא דאורייתא״, זעט מען ווי ביי אידן לייכט די נשמה, וואָס מצד זה איז

אתה טועה כו׳ — ועי״ז שכלל עצמו עם בנ״י הציל אותם מעונש. וי״ל שעד״ז הוא כאן.

61) להעיר (ע״ד הנגלה) מצפע״נ עה״ת בראשית (ע׳ מח ואילך) החילוק דאברהם ומשה, „דאברהם אבינו לא יגע בתורה כו׳ עצם החכמה, שכל הפועל, וכל התורה גלוי׳ לו׳, „כל התורה נתגלה לו בלא דוחק וכו׳ רק בגדר קנין שלא בגדר עצם ולא שיעבוד הגוף״ (שם ע׳ נא). משא״כ משה רבינו יגע בתורה כו׳.

62) כמו שנתבאר בנוגע להאבות — לקו״ש ח״ה ע׳ 64.

63) להעיר מירושלמי הוריות פ״ג ה״ה: כל כך למה בשביל להחזיר את הטיפשים (ראה פי׳ פני משה שם).

64) שער רוה״ק להאריז״ל קח, ד (הוצאת ת״א תשכ״ג). שער הגלגולים הקדמה יז. ועוד.

ניט שייך „הרהרת על מדותיי" כפשוטו, נאָר בלויז וועלן פאַרשטיין „מה שמו" און פאַרשטיין „למה הרעותה", אויך בשכל; און ע"י משה האָט זיך אויפגעטאָן „ורעה אמונה" אז אויך אין שכל זאָל זיך אָנהערן די אמונה און התאמתות אין אלקות בבחי' „וארא", ווי ס'איז העכער פאַר חכמה וטעם[65].

יב. עפהנ"ל וועט מען פאַרשטיין די שייכות פון כ"ד טבת — יום ההילולא פון אַלטן רבי'ן — צו פרשת וארא (וכדברי השל"ה הידועים[66]), וואָס בשנה זו (ווי בכו"כ שנים)[67] איז עס חל אין דער וואָך פון פ' וארא[68]:

דער חידוש פון תורת החסידות חב"ד, וואָס איז נתגלה געווארן דורך דעם אַלטן רבי'ן [וואָס ביום ההילולא זיינען עולה „כל מעשיו ותורתו ועבודתו אשר עבד כל ימי חייו"[69] און עס איז דאָן „מתגלה ומאיר בבחי' גילוי מלמעלה למטה"[70]] אויף תורת החסידות ווי זי איז נתגלה געווארן דורכן בעש"ט און מעזריטשער מגיד[71], י"ל אז (איין ענין בזה איז, אז) עס איז אין דעם, וואָס יתפרנסון[72] מיני' — פון פנימיות התורה און די אמונה אין אלקות ווערט נתגלה דורך תורת החסידות חב"ד באופן אז עס זאָל דורכנעמען דעם גאַנצן מענטשן, אָנהויבענדיק פון מוחין שבראש, חב"ד — ביז אז דאָס זאָל בייאים זיין ניט בלויז א גילוי פון נקודת האמונה המסותרת, נאָר אַן ענין וקומה שלימה וואָס קומט מצד עבודתו וכוחות שלו, אע"פ וואָס לפני זה, מצד עצמם זיינען זיי דערצו ניט שייך[73].

און דאָס האָט דער אַלטער רבי אויפגעטאָן דורך דעם וואָס ער האָט אַראָפגעטראָגן תורת החסידות אויך אין חב"ד שבנפש, ביז אין „חוצה", וואָס איז, לעיני בשר, א מציאות בפני עצמו, און מצד עצמו איז ער מסתיר דעם גילוי האמונה בה.

וע"ד ווי דער גילוי האמונה וואָס האָט זיך אויפגעטאָן ע"י שאלת משה „למה הרעותה", איז דאָך דאָס געווען ע"י דיבור הקב"ה „וארא אל האבות", אז אַט די ראי' (התאמתות) ואמונה אין אלקות וואָס אידן האָבן בירושה זאָל דאָס ווערן בייזייי אויך מצד תכונתם וענינם הם, כנ"ל בארוכה[74],

---

65) ראה גם לקו"ש ח"ו ע' 39 ואילך.

66) חלק תושב"כ ר"פ וישב.

67) וגם בשנת ההסתלקות תקע"ג היתה הקביעות דכ"ד טבת יום א' פ' וארא. וההסתלקות היתה במוצש"ק אחר שהתפלל תפלת ערבית והבדלה (הקדמת בני המחבר לשו"ע אדה"ז). הרי אחר תפלת ערבית והבדלה הוא כבר נבדל משבוע שעבר ונכנס בשבוע שאחר השבת.

68) ראה גם לקו"ש ח"ו שם.

69) ביאור לאגה"ק סי' זך.

70) שם סי' כח. וראה סידור שער הל"ג בעומר (ד"ש, ב-ג).

71) להעיר משיחת ליל ש"ק פ' תשא תפר"ח, שענין גילוי הבעש"ט וההמ"מ היו הכנה לגילוי עצם פנימיות התורה שנתגלה ע"י רבינו הזקן — בדוגמת עבודת האבות שהי' הכנה לגילוי העצמות דמ"ת (ע"י משה). — נעתק בלקו"ש ח"ד ע' 1139 הערה 22. וראה שם לפנ"ז הערה 15.

72) לשון התקו"ז (ת"ז בסופו). וכפי' המק"מ (הקדמה לזהר): יתפרנסון . . כשיפורש להם אמיתות מאמריו כו'. ובכסא מלך (לתקו"ז שם): בדרא בתראה דוקא קרוב לימות המשיח כו' (אף אשר) זה כמה מאות שנים שנתגלה כו' (כי הלימוד צ"ל דוקא באופן של) יתפרנסון כו' יפורשו מאמריו העמוקים בהקדמות שגילה האר"י זלה"ה כו' שיבינו כו' כי הלומד גירסא בעלמא הגם שיש לו שכר טוב כו' עכ"ז הסגולה דבגיני' וקראתם דרור היא כשיתפרנסון וילמדו פירושי המאמרים כו'. — ראה גם כן הקדמת הרח"ו לשער ההקדמות.

73) להעיר מלעיל ע' 39 ואילך. וש"נ.

74) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1136 שאדה"ז הי' קורא להבעש"ט „זיידע", והביאור בזה.

און פונקט ווי דאָס איז געווען בגאולת מצרים, אַז אין שכר פון דער אמונה זיינען זיי נגאל געוואָרן,

אַזוי איז אויך בגאולה האמיתית והשלימה — דורך „יפוצו מעינותיך חוצה", דורך די אמונה[75] באופן אַז יתפרנסון מיני', ווי זי ווערט נתגלה דורך תורת חסידות חב"ד[76], און נעמט דורך ביז דער „חוצה" ממש, ווערט זיין „אתי מר"[77] — דא מלכא משיחא, אַז אַלע אידן און יעדער איד וועלן זוכה זיין צו דער גאולה האמיתית והשלימה, במהרה בימינו ממש.

(משיחת ש"פ וארא תשל"א)

---

75) ראה מכילתא שם בסופו: וכן אתה מוצא שאין הגליות מתכנסות אלא בשכר אמונה כו'.

76) ובעיקר אחר פ"ב (הגאולה דיט"כ) — תו"ש ס"ע 112 ואילך. לקו"ד ח"א כב, א ואילך. וראה לקו"ש ח"י ע' 102 ואילך.

77) מכתב הבעש"ט (נדפס בסוף ספר בן פורת יוסף. ובכ"מ).